

MP Board Class 12 Sanskrit Question Paper with Solutions(Memory Based)

Time Allowed :3 Hours

Maximum Marks :100

Total questions :35

General Instructions

Note :

1. सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
2. कैलकुलेटर का उपयोग वर्जित है ।
3. प्रश्नों के दाईं ओर दिए गए अंक पूर्ण अंक दर्शाते हैं ।
4. बहुविकल्पीय प्रश्नों (प्रश्न संख्या 1(ए)) के मामले में केवल पहले प्रयास का मूल्यांकन किया जाएगा और उसी के लिए अंक दिए जाएंगे ।
5. प्रत्येक बहुविकल्पीय प्रश्न के लिए, उपप्रश्न संख्या सहित सही विकल्प (A), (B), (C) या (D) को उत्तर के रूप में लिखना है ।
उदाहरण के लिए : (i) (A), (ii) (B), (iii) (C)
6. जहां भी आवश्यक हो, वैज्ञानिक रूप से सही और लेबल युक्त आरेख बनाए जाने चाहिए ।

1. अत्र जीवितं कीदृशं जातम् ?

Solution :

उत्तरम् (Sanskrit Answer) : अत्र जीवितं अत्यन्तं कष्टपूर्णं, दुःखमयम् तथा संघर्षपूर्णं जातम् । जनाः दारिद्र्येण, अभावेण तथा विविधैः समस्याभिः पीडिताः सन्ति । जीवनस्य सरलता नास्ति, अपि तु प्रतिदिनं संघर्षेण सह एव जीवनयापनं भवति ।

सरलार्थः (Brief Explanation) : The life here has become very difficult, full of suffering and struggle.

Quick Tip

कीदृशम् = कैसा ? उत्तर देते समय विशेषण (जैसे—कष्टपूर्णम्, सुखमयम्, दुःखमयम्) प्रयोग करें ।

2. अनिशं महानगरमध्ये किं प्रचलति ?

Solution :

उत्तरम् (Sanskrit Answer) : अनिशं महानगरमध्ये कोलाहलः, ध्वनिः, धूमः तथा अतिवेगपूर्णं जीवनं प्रचलति । तत्र सर्वदा यानानां शब्दः, जनानां भीडः, तथा व्यापारव्यापारः निरन्तरं दृश्यते ।

सरलार्थः (Brief Explanation) : In a metropolitan city, constant noise, crowd, pollution, and fast-paced life prevail.

Quick Tip

अनिशं = सदैव / लगातार महानगर = बड़ा शहर प्रचलति = चलता है / प्रचलित है

3. व्याघ्रः कस्मात् बिभेति ?

Solution :

उत्तरम् (Sanskrit Answer) : व्याघ्रः अग्नेः बिभेति । सः ज्वालाभ्यः तथा दहनेन भयम् अनुभवति ।

सरलार्थः (Brief Explanation) : The tiger is afraid of fire.

Quick Tip

कस्मात् = किससे ? (Ablative case) उत्तर देते समय पंचमी विभक्ति का प्रयोग करें — जैसे : अग्नेः, जलात्, नरात् ।

4. वृषभः कुत्र पपात ?

Solution :

उत्तरम् (Sanskrit Answer) : वृषभः कूपे पपात ।

अथवा — वृषभः गर्ते पपात ।

सरलार्थः (Brief Explanation) : The bull fell into a well (or pit).

Quick Tip

कुत्र = कहाँ ? स्थान बताने के लिए सप्तमी विभक्ति प्रयोग करें — जैसे : कूपे, वनमध्ये, मार्गे ।

5. केषां माला रमणीया ?

Solution :

उत्तरम् (Sanskrit Answer) : पुष्पाणां माला रमणीया भवति । नानाविधानां सुगन्धितानां वर्णवैचित्र्ययुक्तानां पुष्पाणां माला अतीव शोभना दृश्यते । या माला मल्लिकामालतीचम्पकादिपुष्पैः निर्मिता भवति सा विशेषतः रमणीया भवति । सा न केवलं दृष्टिं आकर्षति, अपि तु मनः अपि प्रसीदति । देवतापूजायां, उत्सवेषु, विवाहसमये च पुष्पमाला अत्यन्तं रमणीया इति मन्यते ।

अथवा —

रत्नानां माला अपि रमणीया भवति । मुक्ताफलैः, माणिक्यैः, हिरकैः च निर्मिता माला कण्ठे धृता अत्यन्तं शोभां ददाति । एवं सुवर्णमाला अपि रमणीया दृश्यते ।

सरलार्थः (Brief Explanation) : The garland of flowers is beautiful. A garland made of fragrant and colorful flowers looks very charming and pleasing. Similarly, a garland made of precious stones also appears beautiful.

Quick Tip

केषां = किन-किन की ? (षष्ठी विभक्ति, बहुवचन) उत्तर देते समय षष्ठी विभक्ति का प्रयोग करें — जैसे : पुष्पाणां, रत्नानां, बालकानां ।

6. स्वप्राचार्यस्य कृते अवकाशार्थं प्रार्थनापत्रं लिखत ।

Solution :

प्रार्थनापत्रम् (Sanskrit Application) :

सेवा में,

आदरणीयः प्राचार्यः महोदयः,

विद्यालयस्य नाम _____ ।

विषयः — अवकाशार्थं प्रार्थना ।

महोदय,

सविनयं निवेदयामि यत् अहं भवतः विद्यालयस्य _____ वर्गस्य छात्रः/छात्रा अस्मि ।

मम स्वास्थ्यं अद्य सम्यक् नास्ति, अहं ज्वरपीडितः/ज्वरपीडिता अस्मि । वैद्येन विश्रान्तेः आवश्यकता उक्ता अस्ति । अतः अहं विद्यालयं प्रति उपस्थितुं असमर्थः/असमर्था अस्मि ।

अतः कृपया मां दिनत्रयस्य अवकाशं दातुं अनुमन्यताम् । भवतः अनुग्रहेण मम स्वास्थ्यलाभः शीघ्रं भविष्यति । अवकाशानन्तरं अहं पुनः नियमितरूपेण विद्यालयं आगमिष्यामि ।

धन्यवादः ।

भवतः आज्ञाकारी छात्रः/छात्रा

नाम — _____

वर्गः — _____

दिनाङ्कः — _____

सरलार्थः (Brief Meaning) : A polite leave application written to the principal requesting leave due to illness.

Quick Tip

प्रार्थनापत्र लिखते समय ध्यान रखें : संभोधन + विषय + कारण + विनम्र प्रार्थना + समापन ।

7. मित्रं प्रति जन्मदिवसोत्सवे आमन्त्रणपत्रं लिखत ।

Solution :

आमन्त्रणपत्रम् (Sanskrit Invitation Letter) :

प्रिय मित्र _____,

सप्रेम नमः ।

मम जन्मदिवसः आगामि _____ दिनाङ्के (तिथौ) भविष्यति । अस्मिन् शुभसन्दर्भे मया गृहे लघु-उत्सवः आयोज्यते । अत्र केकच्छेदनम्, गीतानि, क्रीडाः तथा भोजनव्यवस्था अपि भविष्यति ।

अतः त्वं सपरिवारं मम गृहम् आगत्य अस्मिन् आनन्दोत्सवे सहभागी भव । तव उपस्थितिः मम जन्म-दिवसस्य आनन्दं द्विगुणीकर्तुं समर्था भविष्यति । कृपया अवश्यम् आगच्छ ।

मम गृहनिवासः — _____

समयः — सायं _____ वादनात् आरभ्य ।

त्वां द्रष्टुं उत्सुकः अस्मि ।

तव प्रियः मित्रः

दिनाङ्कः —

सरलार्थः (Brief Meaning) : A friendly invitation letter inviting a friend to attend a birthday celebration at home.

Quick Tip

आमन्त्रणपत्र में शामिल करें : तिथि + स्थान + समय + विनम्र आमन्त्रण + मित्रभाव ।

8. स्वप्राचार्याय शुल्कमुक्त्यर्थं प्रार्थनापत्रं लिखत ।

Solution :

प्रार्थनापत्रम् (Sanskrit Application for Fee Concession) :

सेवा में,

आदरणीयः प्राचार्यः महोदयः,

विद्यालयस्य नाम _____ ।

विषयः — शुल्कमुक्त्यर्थं प्रार्थना ।

महोदय,

सविनयं निवेदयामि यत् अहं भवतः विद्यालयस्य _____ वर्गस्य छात्रः/छात्रा अस्मि ।

अहं अध्ययनशीलः/अध्ययनशीला छात्रः/छात्रा अस्मि तथा प्रतिवर्षं परीक्षासु उत्तमानि फलानि प्राप्नोमि । परन्तु मम पारिवारिकस्थितिः अत्यन्तं दीनाऽस्ति ।

मम पिता/माता अल्पवेतनभृत्यः/अल्पवेतनभृत्या अस्ति । परिवारस्य आयः न्यूनः अस्ति, येन विद्यालयस्य शुल्कं दातुं वयं असमर्थाः स्मः । एतस्मात् कारणात् मम अध्ययनं बाधितं भवितुम् अर्हति ।

अतः कृपया मयि कृपां कृत्वा शुल्कमुक्तिं दातुं अनुगृह्णातु । भवतः एषा कृपा मम शिक्षायाः निरन्तरतां सुनिश्चितां करिष्यति । अहं भवतः विश्वासं न कदापि भङ्गयामि तथा परिश्रमेण अध्ययनं करिष्यामि ।

धन्यवादः ।

भवतः आज्ञाकारी छात्रः/छात्रा

नाम —

वर्गः —

अनुक्रमाङ्कः — _____

दिनाङ्कः — _____

सरलार्थः (Brief Meaning) : A polite application to the principal requesting fee concession due to poor financial condition.

Quick Tip

शुल्कमुक्तिपत्र में लिखें : आर्थिक समस्या + विनम्र निवेदन + अध्ययन के प्रति निष्ठा ।

9. अस्माकं देशः

Solution :

भारतवर्षः अस्माकं देशः अस्ति । अयं देशः प्राचीनसंस्कृतेः, समृद्धपरम्परायाः तथा महान् इतिहासस्य धनी अस्ति । अत्र विविधाः भाषाः, धर्माः, संस्कृतयः च दृश्यन्ते, तथापि सर्वे भारतीयाः एकत्वेन वसन्ति । अतः भारतः “विविधतायां एकता” इति सूत्रेण प्रसिद्धः अस्ति ।

भारतस्य उत्तरदिशि हिमालयः पर्वतराजः स्थितः अस्ति, यः देशस्य रक्षकः इव तिष्ठति । दक्षिणे विशालः हिन्दमहासागरः अस्ति । गङ्गा, यमुना, गोदावरी, नर्मदा इत्यादयः पवित्राः नद्यः अस्माकं देशं पोषयन्ति । एताः नद्यः कृषेः, जीवनस्य च आधारभूताः सन्ति ।

भारतः महापुरुषाणां जन्मभूमिः अस्ति । रामः, कृष्णः, बुद्धः, महावीरः, गुरुनानकः, महात्मा गांधी इत्यादयः महान् पुरुषाः अस्मिन् देशे अभवन् । तेषां आदर्शाः अद्यापि अस्मान् मार्गदर्शनं कुर्वन्ति । स्वातन्त्र्यसंग्रामे अपि असंख्याः वीराः स्वप्राणान् त्यक्तवन्तः ।

अस्माकं देशः कृषिप्रधानः अस्ति । अत्र कृषकाः परिश्रमेण अन्नं उत्पादयन्ति । अद्य भारतः विज्ञान-प्रौद्योगिकी-क्षेत्रे अपि अग्रे गच्छति । अन्तरिक्षयानानि, उपग्रहाः, सूचना-प्रौद्योगिकी च अस्य प्रगतेः प्रमाणानि सन्ति ।

भारतीयसंस्कृतिः विश्वे प्रसिद्धा अस्ति । योगः, आयुर्वेदः, नृत्यम्, संगीतं, उत्सवाः च अस्माकं गौरवम् वर्धयन्ति । दीपावली, होली, ईद, क्रिसमस इत्यादयः उत्सवाः अत्र सहर्षं मन्यन्ते । एवं सौहार्दभावः भारतीयजीवनस्य विशेषता अस्ति ।

वयं सर्वे भारतीयाः अस्माकं देशं प्रति गौरवं अनुभवामः । देशस्य उन्नतये परिश्रमः अस्माकं कर्तव्यं अस्ति । स्वच्छता, एकता, अनुशासनं च धारयित्वा वयं भारतं महत्तरं कर्तुं शक्नुमः । अतः वयं प्रतिजानीमः यत् अस्माकं देशस्य सेवा एव अस्माकं परमं कर्तव्यम् ।

सरलार्थः (Brief Meaning) : This essay describes India as our great nation, its culture, unity in

diversity, geography, great personalities, and our duty towards the country.

Quick Tip

संस्कृत निबंध में ध्यान रखें : सरल वाक्य + देश का परिचय + संस्कृति + महान व्यक्ति + निष्कर्ष ।
